ACTUALIZAREA REPERELOR NORMATIVE NAȚIONALE INERENTE STATULUI SOCIAL

UPDATING NATIONAL REGULATORY MILESTONES INHERENT IN THE WELFARE STATE

CZU: 340.12:364-146.2 **DOI:**https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.02

Ion GUCEAC[1]

ABSTRACT. *The article describes some important aspects of the scientific and normative benchmarks of the welfare state. The opportunity of approaching this topic is determined not only by the absence of the concept of the social state as a legal category in the legal literature of the Republic of Moldova, but also by the need for normative enshrinement of favorable conditions for the full development of citizens' personality, rights, and equal opportunities. In this context, it is noted that the imperative of the social state consists of goals and objectives that ensure, in fact, the welfare of people, peace and social equity, as well as guarantee the protection of human rights and freedoms and citizens. The social state can only be considered to be a state which ensures a robust social policy geared to securing the rights, freedoms, and interests of individuals. In recognition of the fact that in the Republic of Moldova, the formation of the social state is at an initial stage, it is proposed to develop a Concept of the Social State.*

Keywords: *social state; justice; equity; welfare; rights; freedoms; social function; social policies; social rights.*

REZUMAT. *Articolul prezintă descrierea unor aspecte importante privind reperele doctrinaire și normative ale statului social. Oportunitatea abordării acestui subiect este determinată nu doar de de absența conceptului statului social ca o categorie juridică în literatura juridică din Republica Moldova, dar și de necesitatea consacrării normative a unor condiții favorabile pentru dezvoltarea deplină a personalității cetățenilor, drepturilor și, șanselor lor egale. În acest context, se constată că imperativul statului social consistă în scopuri și obiective care asigură, de fapt, bunăstarea oamenilor, pacea și echitatea socială, garantează protecția drepturilor și libertăților omului și cetățeanului. Social poate fi considerat numai statul care asigură o politică socială robustă, orientată spre asigurarea drepturilor, libertăților și intereselor indivizilor. Pornind de la recunoașterea faptului că în Republica Moldova, formarea statului social se află la etapa inițială, se propune elaborării unei Concepții a statului social.*

Cuvinte-cheie: *stat social; justiție; echitate; bunăstare; drepturi; libertăți; funcție socială; politici sociale; drepturi sociale*

Importanța dezbaterii. Dificultăți conceptuale și aspecte normative

După cum se menționează în literatura juridică, statul trebuie să imprime tuturor acțiunilor sale un conținut social fundamentat pe valori etice creatoare de condiții

[1] **Ion GUCEAC, academician, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova, guceacion@gmail.com, ORCID. 0000-0002-9497-4628**

favorabile pentru exprimarea deplină a „personalității cetățenilor, drepturilor și libertăților lor, șanselor lor egale”[1, p. 11].

În doctrina juridică din spațiul socialist a lipsit conceptul statului social, tratat ca o categorie juridică. Totuși în unele surse regăsim abordări privind noțiunea „statul bunăstării generale”, care se trage, cronologic, din perioada postbelică. Drept premise ale acestui tip de stat au fost identificate următoarele: dezvoltarea „accentuată” a funcției economice a statului „burghez”; așa-numita întărire a capitalismului monopolist de stat; obținerea unor îmbunătățiri ale condițiilor de muncă, asigurărilor sociale, ocrotirii sănătății și condițiilor de locuit pentru unele categorii ale „celor ce muncesc” [2, p. 79]. De menționat că noțiunea respectivă era recunoscută ca fiind inconsistentă, drept argumente fiind invocate contradicțiile din societatea burgheză, fenomenele economico-politice și ideologice, aprofundarea diferențierii sociale[2, p. 79]. Etapa de tranziție politică și economică a unor state socialiste, la începutul anilor ’90, nu s-a soldat cu renunțarea la unele sarcini referitoare la anumite prestații de natură socială, în pofida faptului că această tranziție era însoțită uneori de „o redistribuire a sarcinilor fiscale și a obligațiilor de solidaritate între cetățeni” [1, p. 12].

Conceptul statului social este sugerat de o serie de documente internaționale din perioada de după perioada postbelică. Astfel, Carta Organizației Națiunilor Unite se referă în preambul la hotărârea statelor de a promova „progresul social şi condiţii mai bune de trai într-o mai mare libertate” [3]. Declarația Universală a Drepturilor Omului, consacrând în cea mai mare parte a sa drepturi care țin de sfera civilă și politică, prevede totuși (art. 22): „Orice persoană, în calitate de membru al societăţii, are dreptul la securitate socială; ea este îndreptăţită să obţină satisfacerea drepturilor economice, sociale şi culturale indispensabile pentru demnitatea şi libera dezvoltare a personalităţii sale, prin efort naţional şi cooperare internaţională, ţinându-se seama de organizarea şi de resursele fiecărei ţări” [4]. Ulterior, spiritul acestor documente a fost transpus în conținutul altor izvoare de drept internațional, reglementând domenii importante drepturilor omului.

Unii doctrinari folosesc expresia „stat de drept social”, care este chemată să asigure nu doar dreptatea ca un echilibru formal, dar și justiția socială, care presupune „o redistribuire a beneficiilor sociale și o concepție materială asupra egalității” [5, p. 106].

Constatând că menirea statului social este de a asigura bunăstarea economică şi socială a cetăţenilor, dar şi coeziunea socială, Curtea Constituțională a României definește statul social ca un „complex de măsuri ce vizează atât politica economică, cât şi cea socială şi care pune în prim-plan prevederile sociale de natură economică ce au consecinţe pozitive asupra statutului social al cetăţenilor” [6].

În opinia noastră, un imperativ al statului social consistă în astfel de scopuri și obiective care nu sunt, pur și simplu, un gen de declarații cuprinse în conținutul unor mesaje, doctrine și programe politice, cu caracter ideologic și bazate pe valori, dar care asigură, de fapt, bunăstarea oamenilor, pacea și echitatea socială, garantează

protecția drepturilor și libertăților omului și cetățeanului. În această ordine de idei, statul social nu poate fi apreciat ca un „simplu partener de afaceri, un simplu observator" [1, p. 11], ci mai degrabă ca un actor gata să intervină și să întreprindă măsuri care să asigure realizarea binelui comun.

În perspectiva realizării unor astfel de scopuri, statul social își determină prioritățile și dezvoltă direcțiile adecvate ale politicii interne și externe, selectează cele mai eficiente forme, mijloace și metode de implementare a acesteia, pune în aplicare standarde sociale și indicatori de rezultat, determină, în consecință, competențele ministerelor și agențiilor, instituie diferite forme de cooperare cu societatea civilă etc. Acesta este statul care se angajează să aibă în vizor echitatea socială, bunăstarea cetățenilor săi, protecția lor socială, dar nu în detrimentul egalizării și al renunțării la libertate, ci, dimpotrivă, legând libertatea și protecția socială, eliminând contradicția dialectică dintre libertate și egalitate.

Social poate fi considerat numai statul care garantează:

1. Minimul de subzistență, dar nu din contul filantropiei, ci pe baza protecției împotriva șomajului, asigurării ocupării maxime posibile a forței de muncă și stabilirii unui salariu minim rezonabil pentru muncă combinat cu salariile orare, precum și pe baza furnizării de oportunități reale de odihnă;

2. Asigurare socială pentru limită de vârstă și dizabilitate;

3. Crearea condițiilor pentru accesul la locuințe sociale pe baza unor standarde naționale și regionale aprobate ale normei privind suprafața locativă, nivelul chiriei, plafonul costului locuințelor, serviciile comunale pentru 1 m.p. de spațiu de locuit, precum și privind plafonul admis al ponderii cheltuielilor suportate de cetățeni din mijloacele proprii pentru facturile de utilități, servicii, condiții acceptabile de creditare ipotecară etc.;

4. Accesul gratuit sau pentru o plată accesibilă la asistența medicală de înaltă calitate pentru populație, inclusiv la asistență medicală gratuită pe întreaga gamă de standarde de servicii medicale aprobate oficial;

5. Accesul gratuit sau pentru o plată accesibilă la educația de calitate în conformitate cu oportunitățile reale ale individului, nevoile pieței muncii și cu nivelul de dezvoltare spirituală și morală a societății.

În acest context este apreciabilă experiența României, Constituția căreia, consacrând gratuitatea învăţământului de stat, obligă statul să acorde burse sociale de studii copiilor şi tinerilor proveniţi din familii defavorizate şi celor instituţionalizaţi [7]. Potrivit doctrinarilor, această dispoziție, care face parte din „dimensiunea de stat social a statului român" [1, p. 270], urmărește scopul înlesnirii accesului la educație a unor categorii defavorizate de copii și tineri.

Statul elen, potrivit Constituției Republicii Elene (art. 16), este chemat să acorde „asistență financiară pentru cei care se remarcă, precum și pentru cei care au nevoie de asistență sau protecție specială, în funcție de abilitățile acestora" [8]. Potrivit Constituției Irlandei (art. 42), statul irlandez, în calitate de gardian al interesului co-

mun, în cazul în care părinţii, din motive fizice sau morale, nu îşi îndeplinesc îndatoririle faţă de copii, intervine „prin mijloace adecvate în vederea înlocuirii părinţilor, dar întotdeauna luând în considerare drepturile naturale şi imprescriptibile ale copilului” [9]. În Italia (art. 34 din Constituție), elevii eminenți și merituoși, inclusiv cei care nu dispun de mijloace materiale, au dreptul de a urma cele mai ridicate niveluri de educație. Pentru aceasta statul oferă burse de studiu, alocații acordate familiilor și alte beneficii atribuite în baza unor concursuri[10]. Constituția Poloniei (art. 70) dispune că autoritățile publice „înființează și sprijină sisteme de asistență financiară și de organizare pentru elevi și studenți” [11].

Constituția Republicii Moldova (art. 35) stabilește că învăţământul de stat este gratuit, fără a stabili anumite facilități pentru unele categorii de persoane[12]. La fel, în Constituție (art. 49) este statuat că toate preocupările privind, instruirea şi educaţia copiilor orfani şi a celor lipsiţi de ocrotirea părinţilor revin statului şi societăţii. Cu toate acestea, rămân în afara preocupărilor statului copiii şi tinerii care provin din familii defavorizate.

Funcțiile statului social

Un stat social este un stat eficient din punct de vedere social, esența căruia este relevată, mai întâi de toate, în funcțiile sale, adică în acele domenii principale de activitate care exprimă și concretizează esența și destinația socială, obiectivele, sarcinile și prioritățile acestuia. Statul nu are și nu poate avea scopuri și obiective și, odată cu ele, funcții care nu ar fi condiționate de esența statului, structura de stat, forma de guvernământ, viziunile elitei politice și natura constituționalismului național.

Într-o abordare teoretică, funcțiile statului pot fi descrise ca un set de orientări îndreptate spre asigurarea și protejarea libertății, securității și proprietății, asigurarea supremației legii și ordinii, spre soluționarea conflictelor de interese sociale prin procedură legală.

În unele cazuri, doctrinarii preferă să utilizeze noțiunea de sarcini sau atribuții ale statului pentru: soluționarea unor probleme referitoare la organizarea circulației transportului public; lupta împotriva consecințelor calamităților naturale, epidemiilor, poluării mediului. Sub acest aspect se consideră că statul se manifestă ca un „reprezentant oficial al întregii societăți” [2, p. 59].

Analiza funcțiilor permite identificarea naturii și vectorului social ale activităților statului cu o precizie destul de mare.

Funcțiile se caracterizează printr-un caracter complex, sintetizator, în spatele acestora fiind plasată activitatea conștientă și direcționată a întregului mecanism de stat și a fiecărui organism statal, în special. Ele reflectă legătură directă cu scopurile și obiectivele statului, nu sunt niciodată neutre din punct de vedere social, dimpotrivă, acestea oglindesc esența socială a statului, orientarea socială a sarcinilor politice, economice, culturale și educaționale.

Astfel, se disting, după sfera lor de acțiune, funcții interne și externe; în ceea ce privește semnificația lor – principale și secundare (cele din urmă, de regulă, sunt ele-

mente structurale ale celor principale); din punctul de vedere al administrării de stat – funcții de coordonare, organizare, luare a deciziilor și de control asupra implementării acestora; potrivit timpului de implementare – permanente și temporare; după dimensiunea spațială – globale și regionale, naționale (desfășurate în întreaga țară) și locale (desfășurate în unitățile administrativ-teritoriale); după conținut – economice, politice, de apărare, de protecție socială, protecția ordinii publice și combaterea infracțiunilor, culturale și educaționale etc.; după formele juridice de realizare – de legiferare, de aplicare și de protecție a legii. Și toate acestea: în scopul conservării și dezvoltării societății, eficientizării relațiilor sociale, asigurării siguranței cetățenilor și îmbunătățirii condițiilor de viață.

Firește, funcțiile nu sunt separate una de cealaltă, ci sunt într-o relație dialectică strânsă, care în final oferă procesului de realizare a funcției proprietăți de unitate organizatorică. În afara acestor proprietăți, implementarea funcțiilor, inclusiv în sfera socială, aproape că este imposibilă. Integritatea și caracterul sistemic conferă procesului de implementare a funcțiilor scopul, coerența, subordonarea și consecvența necesare, fac posibilă coordonarea competentă a eforturilor unui număr mare de instituții de administrare, funcționari, angajați ai autorităților de stat și ai serviciilor municipale.

Pentru implementarea funcțiilor statului, pot fi utilizate metodele tradiționale: imperative, dispozitive și de recomandare. În cazul statului social un rol deosebit revine metodei de încurajare, materializată prin împrumuturile extraordinare și preferențiale, acordarea de stimulente fiscale antreprenorilor care practică acțiuni de caritate, crearea condițiilor juridice și administrative favorabile pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, încurajarea nașterilor și sprijin financiar pentru familiile numeroase etc. Principalul aspect în înfăptuirea acțiunilor enunțate constă în realizarea echilibrului prin combinarea nevoilor și intereselor societății (și a fiecărui individ) și a capacităților statului și a instituțiilor societății civile.

Prin implementarea funcțiilor sale, statul rezolvă simultan probleme de protecție a societății împotriva amenințărilor externe, asigurând suveranitatea și independența țării, interacțiunea cu alte state și cu organizațiile internaționale în domeniul cooperării economice, socioculturale, științifice și tehnice, integrarea în economia mondială și atragerea investițiilor străine.

Funcția socială a statului în sine poate fi prezentată ca un melanj al mai multor subfuncții, cum ar fi:

1) funcția de protecție (asigurarea securității sociale a omului, vieții, sănătății și demnității lui, susținerea familiei și maternității, sprijin pentru șomeri, persoanele în vârstă, tineri). În acest sens, statul social trebuie să-l protejeze pe „cel slab, dezavantajat de destin și de șansă” [1, p. 11];

2) funcția de reglementare (realizarea reformelor structurale în economie în scopul orientării sociale mai pronunțate a acesteia, consolidarea fundamentelor juridice ale proprietății private, dezvoltarea politicii și normelor de formare a prețurilor,

redistribuirea veniturilor populației prin intermediul bugetului de stat, finanțarea bugetară a programelor sociale, reglementarea juridică a activităților filantropice);

3) funcția de consolidare (asigurarea armoniei și parteneriatului social, echitatea socială etc.);

4) funcția de control (controlul respectării legislației, dar și a standardelor generale în procesul de realizare a drepturilor de către proprietar). Un rol deosebit în acest sens revine aplicării principiilor constituționale privind răspunderea socială și juridică a proprietarilor pentru consecințele exploatării proprietății private și publice ca urmare a nerespectării cerințelor legale corespunzătoare.

În procesul de implementare a sarcinilor și funcțiilor sale sociale, statul se bazează pe un sistem de standarde consacrate din punct de vedere normativ., care reprezintă unul dintre cele mai importante componente ale activităților de administrare a statului social. Scopul principal al acestor funcții constă în acordarea sprijinului în eliminarea sau, cel puțin, minimizarea diferențelor sociale imoderate din societate.

Susținem părerea că nu ar fi corect să să abordăm subiectul funcțiilor statului social în mod îngust și unilateral. Din această perspectivă nu împărtășim opinia exprimată în literatura de specialitate precum că scopul statului social constă în „asigurarea doar a necesităților de bază ale omului în domeniul sănătății, învățământului, asigurării cu pensii, minimului de consum, infrastructurii" [13, p. 62].

Statul social trebuie să se preocupe de crearea unei structuri legislative și administrative eficiente pentru o activitate socială productivă în ansamblu. În opinia juriștilor, statul social are menirea de a asigura funcționarea unor servicii publice de protecție și intervenție socială[1, p.11]. Numai în această condiție statul își va păstra caracterul social, indiferent de președinții, parlamentele și guvernele car se vor succeda.

Astfel, statul social poate fi văzut ca fiind o replică constructivă la imperfecțiunea modelului clasic liberal al statului „veghetor-de-noapte", precum și încercarea istorică eșuată de a construi un stat al muncitorilor și țăranilor sub forma socialismului administrativ, în cadrul căruia prin metode coercitive, administrativ-violente și prin distrugerea bogaților ca clasă socială, comuniștii au încercat să asigure egalitatea și echitatea socială. Rezultatul a fost un stat totalitar și o societate a egalității în sărăcie, cu o economie stagnantă și plină de pesimism social.

Semnificația și cadrul normativ ale politicilor sociale

Susținem ideea că niciun stat social modern, cu legislație ajustată, metode de convingere și coerciție nu este capabil să rezolve pe deplin și definitiv contradicțiile sociale, ale căror origini rezidă în confruntarea dintre săraci și bogați, în consecințele industrializării și progresului științific și tehnologic, globalizare, terorism internațional, război hibrid, urbanizare, individualizare și răspândirea mercantilismului etc.

Este imposibil să evităm complet costurile inegalității reale a posibilităților oamenilor. Egalitatea juridică formală a cetățenilor, ordinea strictă și chiar un sistem

dezvoltat de protecție socială nu sunt capabile să-i „salveze” de venituri diferențiate. Dar este posibil ca această diferențiere să fie redusă semnificativ și să fie menținută într-un „cadru rezonabil”. Statul social formează sistemul juridic, economic, politic și mediul psihologic în care oamenii se simt nu numai ca subiecți independenți și activi ai vieții sociale, ci și protejați, într-o anumită măsură, de contradicțiile sociale periculoase și acute. Un stat care pretinde să devină social, după cum se menționează în literatura de specialitate, este „obligat” să asigure un cadru normativ necesar pentru o „dezvoltare economică sănătoasă”, care să permită crearea unui capital național redistribuit „în mod echitabil” [1, p. 12].

În același timp, potrivit Curții Constituționale a României, statul social presupune un anumit grad de intervenţie a autorităților în abordarea diferitelor domenii cu caracter social existente la nivelul politicii sociale a acestuia[6]. Gradul de intervenţie a statului în sfera drepturilor sociale, inclusiv formele unei astfel de intervenţii constituie prerogativa exclusivă a Parlamentului, care conform Constituției Republicii Moldova (art. 66, lit. d)), aprobă direcţiile principale ale politicii interne a statului, aprobă bugetul statului şi exercită controlul asupra lui (art. 66, lit. h)).

De regulă, intervenţia legislatorului în domeniul social poate fi: masivă și necondiţionată (model social-democrat); subsidiară, care admite intervenția în mod primordial în acest domeniu a familiei, comunităţii, bisericii sau sindicatelor (model conservator-corporatist); minimă, caracterizată prin încurajarea dezvoltării economice, ca precondiție pentru soluționarea problemelor sociale (model liberal). După cum constată Curtea Constituțională a României, „statul, în cursul existenţei sale, poate opta pentru diverse modele de securitate socială, de la o intervenţie minimală la una maximală; important este ca statul să nu renunţe la funcţia sa socială.” [6]

Fără a acorda prioritate unui anumit model, susținem ideea că social poate fi considerat numai un stat care urmărește cu adevărat o politică socială robustă, orientată spre realizarea intereselor publice pe baza asigurării drepturilor, libertăților și intereselor indivizilor. O astfel de politică presupune:

- armonizarea intereselor statului, muncii și capitalului prin intermediul unor instituții de consens social (referendum, tratative, acorduri generale, memorandumuri). Scopul unor astfel de instrumente constă în consolidarea fundamentelor economice, politice, social-psihologice, spirituale și morale ale societății;

- atragerea resurselor statului și a sectorului privat pentru cofinanțării componentei sociale a costurilor de sănătate și securitate în muncă a salariaților, al formării și dezvoltării profesionale, al sprijinului pentru cei săraci, familii monoparentale și numeroase, al creării fondurilor de pensii, asigurări sociale și de sănătate etc.;

- reglementarea participării salariaților la repartizarea veniturilor;

- restrângeri legislative privind transferul salariilor către veniturile din afaceri, ceea ce înseamnă controlul statului asupra nivelului salariilor;

- impozitarea progresivă a veniturilor și, în același timp, încurajarea angajatorilor;

- asigurări sociale obligatorii;

- reglementarea prețurilor pentru bunurile de importanță socială etc.

Politica socială, ca totalitate de principii fundamentale și măsuri întreprinse de autoritățile publice centrale și de organele de autoadministrare locală, care vizează punerea în aplicare a drepturilor sociale fundamentale ale cetățenilor, cuprinde următoarele sfere principale ale relațiilor sociale: 1) munca și relațiile de muncă; 2) asigurarea cu pensii; 3) asigurarea cu spațiu locativ, servicii comunale accesibile; 4) educație și formare profesională; 5) ocrotirea sănătății și dezvoltarea fizică; 6) cultură; 7) știință; 8) asigurări sociale, asistență socială și servicii sociale; 9) promovarea dezvoltării antreprenoriatului și formarea unei economii de piață orientate social; 10) demografia, protecția familiei, maternitatea, paternitatea, copilăria și tineretul; 11) siguranța mediului; 12) protecția juridică a drepturilor sociale ale cetățenilor.

O atenție deosebită urmează a fi acordată reglementării juridice a relațiilor bugetare; parteneriatului social; locuințelor și serviciilor comunale; științei și culturii; recreării, sportului și educației fizice; mediului favorabil pentru tineret; fondului de pensionare; asigurărilor sociale și ajutorului social direcționat. O sarcină importantă a statului social este considerată și susținerea sectoarelor economice „aflate în criză, dar care sunt indispensabile promovării unui trai civilizat” [1, p. 11].

În ce ține de principiile fundamentale ale politicii sociale, sunt menționate: democrația, legalitatea, umanismul și moralitatea. Acestea derivă din însăși esența statului social, având un cadru strategic general și fiind traduse în viață printr-o serie de dispoziții normative care asigură:

- libertatea economică, dreptul omului la libera alegere a tipului, locului și duratei de muncă; sau al antreprenoriatului, în sectorul privat sau public;

- încrederea în rolul regulator al pieței, care nu exclude, în caz de necesitate, influența administrativă asupra relațiilor de piață cu ajutorul metodelor economice (consolidarea cererii sau ofertei, investiții, prețuri, norme antitrust) și planificarea;

- coerența intereselor tuturor straturilor sociale, inclusiv a intereselor diferitelor generații: cei care trăiesc astăzi nu ar trebui să creeze datorii care să fie plătite de generațiile viitoare;

- coerența obiectivelor, principiilor, priorităților, formelor și metodelor de punere în aplicare a politicii sociale la toate verigile și nivelurile de guvernare centrală și locală. Incoerența în acțiuni creează o serie de probleme;

- accesul egal al cetățenilor la educație, asistență medicală, știință, cultură și artă, precum și alte beneficii ale societății moderne;

- echitatea și solidaritatea socială, acordarea de asistență socială celor care nu dețin proprietăți și nu sunt capabili să se întrețină pe ei înșiși și familiile lor din motive obiective;

- egalitatea în drepturi a femeii și bărbatului;

- participarea tuturor cetățenilor la gestionarea afacerilor publice;

- parteneriatul social, conceput ca principalul mecanism de realizare a unui

echilibru al intereselor angajatului, angajatorului, sindicatelor și statului în reglementarea relațiilor social-economice și de muncă.

Potrivit experienței mondiale, o politică bazată pe astfel de principii este în stare să asigure punerea în aplicare a valorilor și idealurilor statului social, pentru a păstra liniștea și pacea socială în țară. Prin urmare, în vederea realizării obiectivului trasat în Constituție privind construirea unui stat social, toți partenerii sociali ar trebui să efectueze o „inventariere" a reglementărilor normative, prin prisma respectării esenței, principiilor și obiectivelor statului social, și să opereze ajustările necesare, corespunzător normelor constituționale.

Echitatea socială și stratificarea societății. Motivarea în drept

Ranforsarea stratificării sociale pe baza venitului real a fost recunoscută nu doar ca un factor admisibil și justificat, dar și ca unul necesar pentru stimularea factorului uman și consolidarea principiului echității sociale (depășirea deformărilor egalitare din trecut).

Respectiv, poate fi observată dualitatea interpretării echității sociale: pe de o parte, ca o categorie egalizatoare, pe de altă parte, ca una diferențiatoare. Acest concept pune întrebarea dacă există criterii obiective pentru ceea ce este considerat echitabil din punct de vedere social sau o percepție subiectivă? Se schimbă conceptul în funcție de specificul societății și etapele istorice ale dezvoltării sale? Aceste întrebări apar deoarece echitatea este adesea interpretată ca o cerință de conformitate între ceea ce oamenii, grupurile și straturile sociale consideră că li se cuvine (ceea ce cred ei că ar trebui să fie) și realitatea. Cerințele unei astfel de conformități sunt impuse asupra diferitelor aspecte ale vieții, drepturi și îndatoriri, muncă și remunerare, acțiuni utile din punct de vedere social și recunoașterea lor, crime și pedepse etc. Incoerența dintre aceste relații este catalogată drept nedreptate.

Dar este clar că raportul echitate – inechitate variază de la o persoană la alta. Aceleași relații pot fi considerate echitabile sau inechitabile de către anumite grupuri, straturi sociale. Înseamnă oare aceasta că este imposibil să evaluăm cu exactitate realitatea socială din punctul de vedere al echității? Un răspuns pozitiv la această întrebare ar deplasa problema spre percepții subiective și nu ne-ar permite să vorbim despre un anumit grad al echității sociale ca obiect al politicii sociale a statului. Răspunsul negativ la această întrebare necesită evidențierea anumitor criterii care ar face posibilă evaluarea stării societății ca fiind mai mult/mai puțin echitabilă.

Conceptul de „echitate socială", în sine, este atemporal, prin urmare, abstract. Deseori echitatea socială este identificată, de exemplu, cu egalitatea straturilor și a grupurilor sociale, dar o astfel de înțelegere nu este în concordanță cu realitatea de azi. Pentru societatea noastră, problema constă nu în egalarea nivelului de consum pentru toate categoriile de cetățeni, ci, mai întâi de toate, în crearea oportunităților de autodezvoltare și apoi în egalarea nivelului de remunerare pentru o muncă identică.

Merită de subliniat că, uneori, noțiunea de „echitate socială” este substituită cu cea de „justiție socială” [6]. În opinia noastră, această substituție nu este una reușită, deoarece justiția implică „conformarea la o lege”, „elementul constitutiv al binelui comun” [14, p. 63].

În Republica Moldova, formarea statului social se află la etapa inițială. Această stare de lucruri este sesizată atât la nivel științific, cât și la nivel normativ. Principiile statului social sunt implementate prin intermediul unor proiecte naționale prioritare.

Astfel, în perspectiva elaborării unei Concepții a statului social, raportată drept o prioritate a Republicii Moldova, ar putea fi invocate următoarele direcții:

1. În domeniul demografic. Scăderea amenințătoare a populației țării, din cauza reducerii speranței de viață și natalității, pune problemele legate de reproducere, migrație și protecție împotriva expansiunii demografice externe în categoria celor mai relevante și importante. Prin urmare, se configurează o serie de priorități: revizuirea legislației în domeniu și aplicarea unei politici care să vizeze reducerea și stoparea ulterioară a depopulării țării, reducerea mortalității (în special, în rândul copiilor și al celor apți de muncă) și prelungirea duratei de viață, cu precădere, a bărbaților.

2. În sfera economică. Punerea în aplicare a unei politici naționale și regionale, interbugetare și investiționale orientate social și a altor forme de politică economică.

3. În domeniul relațiilor de muncă, ocupării forței de muncă, asistenței șomerilor și al parteneriatului social. Aceasta este garanția legislativă a oportunității de a munci în condițiile unei angajări liber alese și productive.

4. În sfera creării unui sistem social echitabil și eficient pentru distribuirea valorii nou-create. Prioritățile legislației pe acest segment ar trebui considerate: asigurarea de raporturi sociale justificate între veniturile diferitelor straturi sociale; crearea condițiilor economice pentru a asigura o alimentație adecvată cetățenilor cu venituri mici; elaborarea și aprobarea pachetului minim de consum.

5. În sfera asigurării calității vieții populației: sporirea accesului la locuințe, monitorizarea calității și confortului acestora; excluderea monopolului asupra furnizării serviciilor sociale, în special în sectorul locativ-comunal; dezvoltarea utilităților publice, transporturilor și comunicațiilor din contul finanțării bugetare și al fondurilor populației pe fundalul creșterii veniturilor; crearea condițiilor avansate de viață în toate localitățile. Principalele aspecte de îmbunătățire a legislației în sectorul locativ-comunal se referă la stabilirea standardelor minime pentru asigurarea cu spațiu locativ a categoriilor defavorizate, asigurarea disponibilității serviciilor de utilitate publică pentru persoanele cu venituri mici; crearea infrastructurii necesare în localități.

6. Pe segmentul serviciilor sociale, priorități ar trebui considerate: furnizarea de servicii de deservire socială, medicale, psihologice, pedagogice, juridice și de asistență materială de înaltă calitate; crearea condițiilor de adaptare și reabilitare a cetățenilor aflați în dificultate; dezvoltarea subsistemelor stimulative și auxiliare antrenate în acordarea de împrumuturi persoanelor care doresc să-și rezolve proble-

mele locative ce țin fie de construcții individuale, fie de achiziționare de locuințe, educație, recreere etc.

7. În domeniul protecției sociale a populației – consolidarea legislativă și implementarea programelor pentru depășirea sărăciei, crearea unui sistem eficient de protecție a populației împotriva riscurilor sociale, asigurarea cetățenilor și a familiilor acestora în cazul riscurilor clasice și a cazurilor forțate (boală, vârstă, șomaj, accident etc.); reformarea sistemului de asigurări sociale, de asistență socială și caritate, asistență pentru familiile sărace, numeroase și monoparentale, victime ale dezastrelor naturale; implementarea protecției sociale a familiilor cu venituri reduse, precum și a persoanelor cu dizabilități, vârstnici și a altor categorii vulnerabile de cetățeni. O atenție sporită trebuie acordată obligației statului de a institui instrumente juridice mai eficiente și mai consistente pentru protecția socială a copiilor. Nu întâmplător Curtea Constituțională a României recunoaște că indemnizaţia pentru creşterea copilului este o prestaţie de asistenţă socială care derivă din principiul solidarităţii sociale, fiind „o expresie a statului social", care exprimă obligaţia statului de a interveni prin măsuri adecvate pentru susţinerea cetăţenilor care, din motive obiective, se află în situaţii defavorabile, de natură să afecteze dreptul acestora la un nivel de trai decent[15].

8. În domeniul asistenței medicale, formele de protecție juridică socială prioritare ar trebui considerate: acordarea gratuită a asistenței medicale de urgență, precum și a tratamentului bolilor infecțioase și cronice; servicii medicale gratuite pentru copii, elevi și studenți din familii cu venituri mici; consolidarea sistemului obligatoriu de asigurare în sănătate; disponibilitatea medicamentelor pentru cetățenii cu venituri mici; furnizarea preferențială sau gratuită de medicamente copiilor sub 5 ani din familii cu venituri mici; furnizarea preferențială sau gratuită de medicamente pentru pacienții cu boli infecțioase și cronice.

9. Pe segmentul perfecționării mediului sociocultural, principalele priorități sunt: creșterea calității învățământului general, profesional și universitar, susținerea de către stat a sistemului educațional și a instituțiilor culturale.

10. În domeniul culturii fizice, sportului și turismului, priorități și direcții de îmbunătățire a legislației sociale și, pe baza acesteia, a politicilor publice sunt: finanțarea, bazată pe criteriile stabilite de Guvernul Republicii Moldova, organizațiilor de stat și municipale de cultură fizică, sport și turism care oferă servicii cetățenilor cu venituri mici, precum și copiilor și tinerilor; sprijin de stat pentru organizațiile comerciale care oferă servicii în domeniul culturii fizice, sportului și turismului la prețuri accesibile pentru cetățenii cu venituri mici; formarea specialiștilor în domeniul culturii fizice, sportului și turismului din contul bugetului național și al autorităților adminsitrației publice locale.

11. În domeniul asigurărilor sociale obligatorii, priorități ar putea fi considerate: întocmirea unei liste exhaustive a tipurilor de asigurări sociale obligatorii; stabilirea tarifelor asigurării sociale obligatorii; stabilirea cuantumului plăților de asigurare

pentru asigurările sociale obligatorii. Principalele forme de asistență socială pot fi: sprijinul social pentru veterani, sub formă de pensii majorate, beneficii, subvenții, compensații și servicii sociale; asistență socială pentru persoanele în vârstă, sub formă de servicii sociale, prestații, subvenții și compensații; asistența socială acordată persoanelor cu dizabilități sub forma unui sistem de măsuri economice și sociale garantate de stat, care ar oferi acestor persoane condiții pentru depășirea (compensarea) dizabilităților și crearea de șanse egale pentru participarea lor la viața socială de rând cu alți cetățeni.

12. În domeniul protecției mediului – asigurarea calității vieții și sănătății populației, cu condiția păstrării sistemelor naturale, menținerea integrității lor și a funcțiilor de susținere a vieții pentru dezvoltarea durabilă a societății, asigurarea siguranței mediului.

13. În domeniul științei, prioritățile vizează: stabilirea procedurii și standardelor de finanțare a instituțiilor de cercetare, perfecționarea procedurii de acordare a granturilor instituțiilor de cercetare, echipelor și cercetătorilor.

14. În domeniul culturii – îmbunătățirea procedurii de finanțare a instituțiilor culturale din bugetele central și local în vederea conservării și multiplicării valorilor culturale naționale, determinarea categoriilor de populație care utilizează serviciile gratuite (preferențiale) acordate de instituțiile de cultură.

15. În domeniul protecției drepturilor sociale ale cetățenilor – determinarea procedurii de acordare cetățenilor a asistenței juridice accesibile și calificate, protecție de către stat a drepturilor consumatorilor de bunuri și servicii.

În concluzie, Republica Moldova ca stat social va dispune de trăsături specifice, mai ales că, ținând cont de experiența construirii acestui tip de stat în țările dezvoltate din Occident, tradițiile istorice și mentalitatea poporului nostru, poziția geopolitică, condițiile naturale și climatice specifice țării noastre, trebuie să prezentăm principiile și prioritățile statului social într-o interpretare „locală”. Nu în zadar se recomandă aplicarea conceptului în discuție nu în sens restrâns, ci în sens larg. Din această perspectivă, statul va avea sarcina nu doar de a rezolva probleme pur sociale, ci și de a predetermina orientarea socială, scopul, obiectivele și funcțiile activităților sale în toate sferele societății, inclusiv natura relațiilor sale cu cetățenii. Ca stat social, Republica Moldova trebuie să devină un stat al majorității și pentru majoritate, garantând și respectând drepturile, libertățile și interesele legitime ale fiecărui om și cetățean.

Referințe bibliografice:

1. Constituția României. Comentariu pe articole. Ediția a 2-a, rev. București, Editura C.H.Beck, 2019, ISBN 978-606-18-0847-2, p. 11.
2. Ceterchi, I., Luburici M. Teoria generală a statului și dreptului. București, 1983, p. 79.

3. Carta Naţiunilor Unite din 26 iunie 1945. [citat 20.12.2023]. Disponibil https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/19362
4. Declarația universală **a drepturilor omului** nr. 12 din 10-12-1948. Tratate Internaționale nr. 1 art. 12 din 30-12-1998.
5. Dănișor D.C., Dogaru I., Dănișor Gh. Teoria generală a dreptului. Ediția a 2-a. Editura C.H. Beck București, 2008,ISBN 978-973-115-303-2, p. 106.
6. Decizia nr. 1594/2011 referitoare la obiecţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor Legii asistenţei sociale, în ansamblul său, precum şi, în special, ale art. 14, art. 31 alin. (1), art. 56 alin. (1), art. 60 alin. (1) şi art. 81 alin. (1)-(3) din lege**.** Monitorul Oficial a României, Partea I, nr. 909 din 21 decembrie 2011.
7. Constituţia României. [citat 20.11.2023]. Disponibil https://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339
8. Constituția Republicii Elene. În: Codex constituțional. Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene (în colaborare cu I. Muraru, S. Tănăsescu, S. G. Barbu), Editura RA„Monitorul Oficial'', București, 2015.
9. Constituția Irlandei. În: Codex constituţional: constituţiile statelor membre ale Uniunii Europene. prof. univ. dr. Ștefan Deaconu (coord.), Bucureşti, Monitorul Oficial R.A., 2015, 2 vol., Vol. I, p. 792.
10. Constituţia Republicii Italiene. În: Codex constituțional. Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene (în colaborare cu I. Muraru, S. Tănăsescu, S. G. Barbu), Editura RA „Monitorul Oficial'', București, 2015.
11. Constituția Republicii Polone. În: Codex constituțional. Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene (în colaborare cu I. Muraru, S. Tănăsescu, S. G. Barbu), Editura RA „Monitorul Oficial'', București, 2015.
12. Constituţia Republicii Moldova. Monitorul Oficial Nr. 78 din 29-03-2016.
13. Щукина Н. Социальные права человека и гражданина в Республике Молдова. Chișinău, FEP „Tipografia Centrală'', 2018, ISBN 978-9975-53-947-0, p. 62.
14. Dogaru, I., Dănișor D. C., Dănișor Gh. Teoria generală a dreptului. Editura Științifică, București, 1999, ISBN 973-44-0259-5, p. 63.
15. Decizie nr. 788 din 27 septembrie 2012 referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor Legii nr. 239/2009 pentru modificarea art. 2 din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 148/2005 privind susţinerea familiei în vederea creşterii copilului. Monitorul Oficial al României nr. 786 din 22 noiembrie 2012.